

Asia: VN/20785/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024-2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024-2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

SAMOK on pettynyt hallituksen esityksen valmisteluprosessiin, jossa vaikutusarviota ei ole tehty ennen lakiesitystä. Vaikutusarviossa olisi keskeistä ottaa huomioon samaan saajaryhmään suoraan tai välillisesti kohdistuvat lakiesitykset, kuten esimerkiksi tässä lakiesityksessä esitetyt muutokset ja niiden suhtautuminen yleiseen asumistukeen kohdistuviin lakiesityksiin. SAMOK arvioi yhteisvaikutusten olevan opiskelijan toimeentulon kannalta huolestuttavan suuret.

Opintotuen indeksitarkistuksesta luopumisen vaikutukset

Etuuksien sitominen indeksiin perustuu ostovoiman turvaamiseen. Hallitus esittää lakiesityksessään useita poliittisia toimenpiteitä, jotka syventävät köyhyyttä. Opintorahan ostovoima on pienentynyt yli sadalla eurolla vuoden 2017 jälkeen. Opintoraha ei ole sillä tasolla, jolle se kuuluisi välttämättömien menojen turvaamiseksi olla. Vuonna 2022 yksinasuvan alle 45-vuotiaan naisen kohtuullisten kustannusten viitebudjetti oli koko Suomessa keskimäärin 1 459 euroa. Opintotuki ei kykene opintolainankaan huomioon ottaen saavuttamaan tätä.

Opintotuen indeksijäädytys heikentäisi opiskelijoiden ostovoimaa enimmillään jopa 31,70 eurolla tukikuukautta kohden vuonna 2027. Opiskelijalle tämä tarkoittaa yli 300 euron leikkausta toimeentuloon vuositasona, mikäli opintorahaa hyödynnetään kymmenen tai useamman kuukauden ajalta. Samaan aikaan asumistukeen kohdistuvat, hallituksen esittämät keskimäärin 76 euron leikkaukset ruokakuntaa kohden kuukaudessa kutistavat opiskelijoiden toimeentuloa vuositasona keskimäärin 912 euroa. SAMOK näkee, että yleisen asumistuen indeksijäädytyksiä tehdessä hallituksen tulisi kyetä arvioimaan asumistukeen kohdistuvan leikkauksen ja indeksijäädytyksen yhteisvaikutuksia. On selvää, että indeksijäädytys lisää vuokran omavastuusuutta asumismenoissa, jota kasvatetaan myös yleistä asumistukea koskevan lakiesityksen kautta.

Hallituksen esimerkkilaskelmassa arvioidaan, että esimerkissä esitetyn yksinasuvan opiskelijan velattomat etuudet laskisivat kuukausitasolla 82,93 euron verran siitä tasosta, jolla etuudet olisivat indeksiin sitomisen myötä. Esimerkkilaskelma ei vielä huomioi yleiseen asumistukeen kohdistuvaa leikkausta, joten opiskelijoiden tulojen taso jäisi merkittävästi vielä tätäkin alhaisemmaksi.

SAMOK arvioi, että osoitetuilla leikkauksilla opiskelijoiden toimeentuloon on yhteys työkyvyttömyyseläkkeiden kasvuun tulevaisuudessa. Tällä hetkellä 32 % työkyvyttömyyseläkkeistä perustuu mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöihin (Eläketurvakeskus). Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (KOTT) mukaan yksi opiskelijoiden merkittävämpiä mielen hyvinvointia heikentäviä tekijöitä oli huoli omasta toimeentulosta.

Eurostudent VII 2019 -tutkimuksessa opintojen viivästymisen kannalta toiseksi suurimmaksi tekijäksi näyttävät toimeentulo-ongelmat. Saman tutkimuksen mukaan toimeentulo on myös yksi suurimmista esteistä lähteä ulkomaan liikkuvuusjaksolle. Erityisesti amk-opiskelijoiden liikkuvuusluvut ovat laskeneet huomattavasti vuodesta 2017. SAMOK näkee, että opiskelijan toimeentulon kiristäminen vaikeuttaa entisestään opiskelijoiden kansainvälistymistä, joka on jo nyt huolestuttavan alhaisella tasolla.

Opintotuen heikentäminen pienentää kannustetta tehdä opiskelijan tärkeintä tehtävää, eli omien opintojensa edistämistä ja sysää opiskelijoita yhä enenevässä määrin valmistumaan myöhässä tavoiteajastaan. Samaan aikaan on tärkeää huomata, että opiskelijoiden ajankäyttö opintoihin on jo nyt vähentynyt. Eurostudent VIII -tutkimuksen mukaan opiskelijat käyttävät 2,6 viikkotuntia vähemmän opintoihinsa vuoteen 2019 verrattuna. SAMOK on huolissaan siitä, että opintoihin kohdistuvan ajankäytön huomattava vähentyminen voi heijastua tulevaisuudessa valmistumisen jälkeiseen osaamiseen. SAMOK kantaa huolta tulevaisuuden tekijöiden osaamisen laadusta ja kattavuudesta. Pienentyneet ajalliset panostukset opintoihin voivat johtaa opiskelijoiden heikentyneisiin valmiuksiin siirtyessään työelämään ja huonompaan osaamiseen kehittää omaa alaa. Valtiontalouden kannalta on kannattavampaa mahdollistaa opiskelijan tavoiteajassa valmistuminen riittäväillä työelämävalmiuksilla ja kokoaikaiseen työelämään siirtyminen opintojen pitkittymisen ja osa-aikatyöskentelyn sijaan.

Perheelliset opiskelijat

Noin joka neljännellä AMK-opiskelijalla on kotonaan alaikäinen lapsi hoidettavanaan. Yli 60 prosenttia perheellisistä opiskelijoista myös työskentelee opintojensa ohella kattaakseen pakollisia kulujaan. Perheelliset opiskelijat nimesivät työnteon myös suurimmaksi syyksi opintojensa viivästymiselle. Toimeentulon merkittävä romahdus voi suoraan vaikuttaa myös päätöksen hakeutua korkeakoulutukseen. SAMOK näkee, ettei opintotuen huoltajakorotuksen tason nostaminen erillisenä toimenpiteenään ole riittävä peruste indeksijäädytyksen tekemiselle. Huoltajakorotus on ollut jo pitkään alhaisella tasolla ja huoltajakorotuksen pitäminen indeksissä suojelee perheellistä opiskelijaa myös silloin, kun elinkustannukset nousevat.

Lapsilisä on universaali perhe-etuus, jota ollaan hallituksen lakiesityksen mukaan korottamassa. SAMOK pitää universaaleja etuja tärkeinä, mutta haluaa kuitenkin huomauttaa, että universaalien etuuden tason nostamisen sijaan olisi kohtuullista keskittää käytettävissä olevaa kehystä kaikkein heikko-osaisimpien toimeentulon tukemiseen.

Alaluusua Erica
Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry